

sís amb la pobresa no poden resistir l'investida *conjunminada* dels filòsofs, dels artistes i dels mercaders», *La Vida Austera*, p. 290.14; «aqueixa existència d'ultratomba --- que arriba a sosllevar taules i a *conginar* paraules en la llengua materna», id. (346.11, 5 comprovat aquest en l'autògraf); «*Les Gràcies de l'Empordà*, covades en la llar paterna, *conginades* a Barcelona, escrites a Sant Pol de Mar» (*Gr. de l'Emp.*, p. 17); «sense perdre mai de vista les coses, teixint l'interès amb la passió, ets com un àrbitre que no falla 10 entre dos ideals, sinó que *conginema* entre dos fets», *Cartes d'un Visionari* vi, § 18, p. 92, igual en l'aut.; «se la campava molt bé amb les dones, *conginant* el sensualisme de la seva còrpora esplèndida amb una vaga professió de comunisme místic», *La Mort d'en Joan Apòstol* (v, p. 75); «el grup on s'havia *conginat* la facècia, s'havia dispersat per algun temps», *Prometeu* (així aut., però *conju-* en una còpia que és la que degué anar a la impremta, així en la 1.ª ed., p. 47).

En el Ross. Grandó dona *conginar* «conjuninar, 20 combinar» com la forma ross. (*Misc. Fabra*, 185), i així crec que ho posa Saisset en la primera edició: «sonda, cava, tusta ambe ratge, / com si treballava a preu-fet: / s'era *conginat* un enginy molt adret / per se tornar muntar ell mateix a l'entrada / quan havia acabat la jornada» (*Perpiny.*, 36; però *conginat* el mateix passatge en *Catal. d. R.*, 60, ed. en llenguatge més «normalitzat»).

Ha tingut algun ús en textos castellans: va usar-lo Lope de Vega en *La Corona de Ungría*, acte II, publ. 30 segons l'autògraf (*RFE* xxii, 406), però no apareix en cap altre text cast. (i la forma *abrar* revela un text en llenguatge pastoril, en el qual solien usar-se formes lleoneses): «siempre andáis abrando a solas, / algo andáis *conginando*, / y los que se hablan de oído / no han menester secretarios / ---»; i particularment en dialectes gallego-portuguesos: Tras-os-Montes (Figueiredo «meditar, scismat»; «*conginar*: pensar, meditar, *matutar*», Mogadouro (*RLus.* v, 41), i el derivat *conginéncias* «cogitações» en Castelo-Branco: «hei-de dar uma volta cá, p'ra certas *conginéncias*» (*O Ret. de Ric.*, p. 145); més en Leite de V. (*Opúsc.* II, 484) i Spitzer (*Neuph. Mgn.* 1913, 157ss.; *LexikK*, 40); també dialectal en galleg: Lánacara (prov. Lugo) *conxuminar* «concordar, compaginar» (Eladio Rdz., *Apé.*), ací amb la mateixa labialització que en català.

Conjuminació [S. XVIII, CROS].

Gèminis, V. *geminat* *Gemípar*, *gemma*, *gemmifer*, *gèmola*, *gèmula*, *gemulació*, V. *gemat*

GENAL, derivat savi del ll. *gena* 'galta'. □ 1.ª doc.: 1917, DOrt.

Genard, V. *genata*

GENÇANA o GENCIANA, del ll. GENTIANA id. □ 1.ª doc.: fi S. XIV.

«La *gençana* és bona contra gotassa, e és erba de gran calor, e val contra dolor de dent, e encalça verífn 60

e és contra males humors, e és sana a moltes malalties, e és erba de molt gran virtut e ten lo cors molt nèdeu e san», *Breviari d'amor* ms. 353 de París, 56. «*Gençana*: gentiana», OPou (*ThPu.*, 49). La forma més cultista: «Bedolls llustrosos, faigs y avets l'ombregon, / l'encatifen serfull y *genciana*», *Canigó* II (O. C. IV, 154). Forma que ha arribat a entrar en l'ús popular, fins a la muntanya (*žansiana* Vilallonga de Ter, 1935, a la ratlla aragonesa *abenžiana*, Viu de Campou, 1965).

En els Pirineus, però, quasi pertot, és la vella i catalana forma hereditària la que segueix: *žansana* Farrera de Pallars, *žansana* a Cardós i Vall Ferrera (Àreu, Estaon, Esterri, Tavascan, 1933-4), i a la Vall d'Àneu (Clot des *žansanes* damunt Borén, 1959); a la Vall de Boí *činsana*, els vells de Taüll, 1953, 1962, *čansana* els altres (1977), igual pels prats damunt el poble d'Aneto (1957) i també a Benasc (en vèiem camí de la Renclusa, 1965; Ferraz, s. v.); a Bielsa ho deien de la poció de gençana: «d'esta yerba fan *čin-thána*» (1965). A Cerdanya i Capcir (potser ja des d'antic, i per influència de l'article, quan encara la gesonava *š*, si bé *jull* / *llull*, *gessamí* / *llessamí* i *lliri* / *jit. giglio* degueren ajudar-hi) s'ha tornat *llençana* (Brousc, *La Cerdagne Fr.*, 188); *žansana* Formiguera, Caudiers, Er, Porta, Urtx (1960, 1959, 1935).

Hi ha base per sospitar que el nom del Puigllançada (entre Alp, Castellar i Bagà, per més que sempre he sentit *puğlansádo*, d'ençà que amb en Terrasa i l'Hurtado hi estrenàvem la nostra beneïda oromania, 1922) sigui una alteració de *Puigllençana* per dissimilació i etimologia popular; per més que sigui difícil de descartar la idea que vingui de l'acte dels pastors de llançar els ramats pastures avall (cf. *Llancers* a Boí, per on realment sol baixar la dula).

DERIV.: *Gencianàcies*. *Gencianina*. *Genç(i)aneta*.

Gençor, *gendarme*, *gendarmeria*, V. *gent*

GENDRE, del ll. GĒNĒR, -ĒRI, id., de la mateixa arrel de GĒNUS, -ĒRIS 'origen, naixement, raça', tots dos provinents de GIGNĒRE 'engendrar'. □ 1.ª doc.: orígens.

«Per tal que aquel contrast que era entre Nós é nostre *genre*, que s'adobàs ---», Jaume I (*Cròn. Ag.*, 367); i és també parlant de les qüestions entre el Conqueridor i el rei savi de Castella que Desclot parla del «rey Amfós son *gendres*» (§ 90); «si per parir / —puyss fills no tens— / dius que la prens / --- / e si n'hauràs, / filles o fills, / òrfens pubills / te naxerien, / e may haurien / edat complida / durant ta vida: / los lurs tudós / e curadós / los pubills tendres / pendran per *gendres*: / fer-s'han hereus / de tos arreus», JRoig (*Spill*, v. 6852); «*gendre*, marit de filla: gener», OPou (*ThPu.*, 158). Fins avui d'ús general en tot el domini lingüístic, i quasi pertot pronunciat amb è oberta, i amb *-ndr-* a la major part del territori, llevat de la zona pirinenca i part de les Illes, on es conserva la pronúncia etimològica amb *nř*; formen excepció les altes valls pallareses, on diuen *žénře* a Cardós i Vall Ferrera